

Людмила Юрїївна МЕЛЬНИК
кандидат економічних наук, докторант,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Уманський національний університет садівництва
E-mail: liudmyla.melnyk21@gmail.com

МІСЦЕ І РОЛЬ АГРАРНОЇ ОСВІТИ В СТАНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Мельник, Л. Ю. Місце і роль аграрної освіти в становленні економіки знань [Текст] / Людмила Юрїївна Мельник // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2016. – Том 23. – № 1. – С. 60-67. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. У сучасному суспільстві, що фактично є перехідним станом від індустріального до постіндустріального, ефективне функціонування економіки вимагає висококваліфікованих спеціалістів. Сучасні проблеми економічного розвитку пов'язані насамперед із інтелектуалізацією праці, наданням найвищого пріоритету процесам продукування нових знань, які здатні забезпечити соціально-економічний прогрес українському суспільству. Знання економіка передбачає формування якісно нового типу фахівців з вищою освітою і переосмислення науково-освітньої парадигми вищої освіти. Отримані під час навчання знання та навички є основою інтелектуального потенціалу суспільства, який є визначальним фактором формування економіки знань.

Мета. Метою статті є дослідження місця і ролі аграрної освіти в становленні економіки знань та узагальнення їх основних результатів.

Метод. Для написання статті використано загальнонаукові методи наукового дослідження: метод теоретичного узагальнення, системний підхід, метод абстракції.

Результати. У ході дослідження розкрито зміст поняття «освіта», встановлено, що основними принципами розвитку вищої аграрної освіти в умовах переходу до економіки знань мають стати: доступність, якість, безперервність та інноваційність. Проведено аналіз діяльності вищих навчальних закладів України. Наведено особливості та характеристики безперервної освіти, а також основні причини необхідності модернізації освіти в умовах становлення економіки знань.

Ключові слова: освіта; аграрна освіта; безперервна освіта; економіка знань; знання; інформація.

Liudmyla Yuriivna MELNYK

PhD in Economics,
Doctoral Student,
Associate Professor,
Department of Accounting and Audit,
Uman National University of Horticulture
E-mail: liudmyla.melnyk21@gmail.com

THE PLACE AND ROLE OF AGRARIAN EDUCATION IN THE KNOWLEDGE ECONOMY FORMATION

Abstract

Introduction. In modern society, which is indeed a transition state from industrial to post-industrial one, the efficient functioning of the economy requires highly skilled specialists. Modern problems of economic development are connected with the highest priority to the processes of producing new knowledge that can ensure social and economic progress of the Ukrainian society. The knowledge economy involves the creation of a brand – new type of specialists with higher education and rethinking of scientific and educational paradigm of higher education. Knowledge and skills which have been obtained during training are the basis of intellectual potential of society, which is a determining factor in the formation of knowledge economy.

Goal. Determination of the place and role of agricultural education in the development of the knowledge economy and generalization of their main results have become the aim of the article.

Results. *The concept of education is considered. It is established that the basic principles of development of higher agricultural education in the transition to the knowledge economy should be the following ones: accessibility, quality, continuity and innovation. The analysis of activity of higher educational establishments of Ukraine is carried out. The features and characteristics of continuous education, as well as the main reasons for the need of modernization of education in conditions of formation of knowledge economy are shown in this research.*

Keywords: *education; agricultural education; continuous education; knowledge economy; knowledge; information.*

JEL classification: O10, I20

Вступ

Характерною рисою суспільства, що базується на знаннях, є перетворення науки у безпосередню технологію людської діяльності. Для забезпечення нової якості суспільного розвитку освіта і наука мають стати рушійною силою. Перетворення інформації, знань, інновацій у головний ресурс економіки обумовило потребу і створило нечувані можливості для звільнення людини, піднесення її як вільної особистості, розвитку її розумових і творчих здібностей, у чому вирішальна роль належить освіті. А це ставить нові вимоги перед системою освіти.

Отже, знаннева економіка передбачає формування якісно нового типу фахівців і переосмислення науково-освітньої парадигми вищої освіти.

Розкриття ролі та значення вищої освіти у XXI ст., місії сучасної університетської освіти міститься у працях теоретиків постіндустріального суспільства Д. Белла, П. Друкера, В. Іноземцева, М. Кастельса, М. Портера, Е. Тофлера. Питання формування системи освіти в економіці знань вивчали Малік Є. О., Резніченко К. Г., Рязанцева В. В., Семів Л. К., Тарасова І. І., Федулова Л. І. та ін.

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження місця і ролі аграрної освіти в становленні економіки знань та узагальнення їх основних результатів. У процесі написання роботи необхідно вирішити наступні завдання: розкрити зміст поняття «освіта», встановити і детально розглянути принципи і особливості розвитку вищої аграрної освіти в умовах переходу до економіки знань.

Виклад основного матеріалу дослідження

Термін «освіта» був введений у педагогіку О. Новіковим: В одних випадках цей термін уживається ним у значенні «нагромадження знань» (синонім — збільшення наук), в інших — як «виховання у вузькому змісті» (синоніми — наставляння, освіта серця). Він також розглядав «освіту» як процес «навчання» і надає їй великого значення. Хоча термін «освіта» був уведений у педагогіку в значенні «збагачений відомостями», однак він протягом тривалого часу залишався маловживаним у культурному мовленні у XVIII ст.[1].

Наукове опрацювання еволюції наукової думки щодо сутності та ролі освіти у соціально-економічному розвитку суспільства дало можливість розглянути її сутність з економічного погляду як сферу здійснення конкретної суспільної діяльності, як певним чином організовану систему, спрямовану на досягнення конкретних цілей, функціонування якої передбачає необхідність ефективного механізму. Саме цей аспект вияву освіти є об'єктом вивчення економічних наук [2].

Одночасно освіта становить й стратегічний резерв розвитку держави, суспільства, економіки та її інтеграції у світову спільноту. Вимагає перегляду підхід, коли на освіту традиційно звертали увагу як на невід'ємну частину соціальної політики, а її роль як одного із найважливіших елементів економічної системи часто залишалася малодослідженою. У зв'язку з цим особливості розбудови економіки знань диктують й нові вимоги до освіти як пріоритетного напрямку її розбудови.

В умовах формування економіки знань функціонування інституту освіти спрямоване на формування інтелектуального потенціалу як основи інноваційних перетворень в економіці. Зростаюча інтеграція та глобалізація освітнього простору призводить до поступової уніфікації внутрішньої структури національних систем вищої освіти, що супроводжується впровадженням високих освітніх стандартів та механізмів їх досягнення. У процесі поглиблення ринкових відносин розширюється коло суб'єктів, які беруть участь в управлінні та фінансуванні вищої освіти, посилюються підприємницькі функції вищих навчальних закладів [3].

Освіта як сфера економічної діяльності має продуктивну природу: вона здатна приносити віддачу як у короткостроковому, так і у довгостроковому періоді у вигляді зростання доходу та прибутку, що зумовлює специфічне значення інвестицій в освіту як високорентабельних. Підрахунки економічної ефективності освіти підтверджують її вагомий внесок в економічне зростання. Так В. Марцинкевич, узагальнивши 20 оцінок окупності витрат на середню освіту, проведених спеціалістами розвинутих країн, показав, що ці величини коливаються в межах від 8 до 20 %. Саме від освіти залежить економічний

розвиток держави та майбутнє суспільства, побудоване на знаннях, невід'ємними компонентами якого є: підготовка високоякісного людського капіталу, що здійснює освіта, знання, які генерує наука, створення багатств виробничим сектором і бізнесом. У такому суспільстві змінюються структура праці, трудові відносини і виникає нове соціальне оточення, в якому інформація та наукові знання стають головними продуктивними факторами і визначають як стратегічний економічний потенціал суспільства, так і перспективи його розвитку [1].

Одним з перспективних напрямків підвищення якості професійної підготовки студентів, активізації їх науково-дослідної діяльності, розкриття творчого потенціалу, збільшення ролі самостійної роботи є розробка і впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів комп'ютерно орієнтованих методичних систем навчання фахових дисциплін, в основу яких покладено web-технології. Головною метою заходів, спрямованих на вдосконалення системи освіти, є створення умов для приведення рівня і якості освітнього потенціалу до вимог інноваційного розвитку України [4].

О. Гончарова зазначила, що сьогодні інвестиції в знання зростають швидше, ніж інвестиції в основні фонди. У цьому вбачаються найбільш явні ознаки переходу від економіки, що базується на використанні природних ресурсів, до економіки, заснованої на знаннях. Позаяк знання відіграють вирішальну роль у розбудові економіки знань, то основним складовим елементом у цьому процесі має бути доступна, якісна і безперервна освіта населення на основі нових наукових знань. Бо саме освіті сьогодні відводиться головна роль у розбудовчих процесах майбутнього, у поєднанні науки і виробництва [5].

У процесі переходу нашого суспільства від командно-адміністративної до ринкової економіки і далі – до інформаційного суспільства і економіки знань має відбутися і відбувається докорінна трансформація умов і чинників розвитку вищої освіти, в основі якої – трансформація суспільства, економіки і зайнятості.

Становлення суспільства знань ґрунтується на розвитку і системній взаємодії таких складових: освіти, науки та інновацій.

Кабінетом Міністрів України розроблено й затверджено Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Стратегія розвитку освіти забезпечує правове регулювання питань функціонування системи освіти, всіх її рівнів і підсистем, діяльність навчальних закладів різних типів і форм власності, організації різних форм навчання. Національна стратегія конкретизує основні шляхи реалізації ідей і поглядів розвитку освіти, визначених Національною доктриною розвитку освіти [6].

Те, що освіта відіграє значну роль у процесі розбудови суспільства та економіки знань, не викликає сумніву. В одному з досліджень Світового банку описано досвід 24 країн, що успішно розвиваються і отримали найбільші вигоди від інтеграції в світову економіку. У цих країнах спостерігалось помітне покращення освітніх показників, зокрема зростання відсотку населення, охопленого системою вищої освіти. Крім того, вища освіта відіграє і значну роль у розвитку різноманітних елементів громадянського суспільства, формуванні суспільних інститутів та створенні структур державного управління, має велике значення для накопичення соціального капіталу і зміцнення єдності суспільства, що є важливим фактором економічного зростання і розвитку [7].

Одна із найзначніших конкурентних переваг України на шляху до розбудови економіки знань – високий рівень освіченості її громадян. Так 45 % української робочої сили мають вищу освіту, і за цим показником Україна посідає п'яте місце серед 37-ми країн світу [8].

Однією, але не головною, функцією вищої аграрної освіти є підготовка робочої сили, адекватної пріоритетам і темпам економічних перетворень. Практично на сьогодні це стає однією з ключових перспектив розвитку суспільства, становлення в ньому потенціалу нових можливостей. Це стосується переорієнтації освіти з підготовки людини як носія профільної та загальноосвітньої інформації на підготовку носіїв визначених якостей і можливостей, зі здатністю до нового рівня освіти й самоосвіти. А для цього система освіти має чітко визначитися із системою таких якостей.

Особливість функціонування аграрної освіти полягає в тому, що вона донині існує як проекція на сучасні способи виробництва і господарювання. Те саме стосується і професійних якостей фахівця в аграрній сфері. Аграрна освіта є фундаментом його професійної компетенції, реалізації здібностей, набутих умінь і навичок. Тобто ефективність освітнього процесу за аграрними напрямками розвиває професіоналізм і трудовий потенціал фахівця.

Позитивним у цьому процесі є прагнення сільських мешканців до набуття освіти аграрного спрямування, з одного боку, і підтримка державою цих прагнень, з іншого. Однак держава, беручи на себе фінансові зобов'язання щодо підготовки спеціалістів-аграрників, не створює умови для ефективної реалізації здобутих знань, навичок у сільській місцевості. Не маючи зобов'язань перед державою та матеріальної мотивації (заробітна плата в сільському господарстві найнижча серед інших галузей економіки), значна частина випускників, особливо ВНЗ III–IV рівнів акредитації, переходять в інші сфери діяльності, шукаючи сприятливіші умови капіталізації людського потенціалу. Тобто аграрна освіта формує людський капітал для інших галузей економіки [2].

Аналіз статистичних даних свідчить, що між темпами витрат на освіту, етапами продукування знань та їхнім використанням на практиці в Україні існує істотний розрив. Він зумовлений недостатнім

фінансовим забезпеченням усіх стадій створення, нагромадження та реалізації накопичених знань в економічній сфері. Законодавчо витрати на освіту та науку встановлені на рівні не менше 10 % ВВП, тоді як насправді вони ніколи не перевищували 7 %. Тому таких коштів аж ніяк не достатньо для становлення і розвитку економіки знань [1].

Основними принципами розвитку вищої освіти в умовах переходу до економіки знань мають стати: доступність, якість, безперервність та її інноваційність.

Доступність або рівність доступу до навчання є запорукою підвищення якості людського капіталу. Забезпечення доступності освіти передбачає запровадження ринково-економічних механізмів здобуття освіти: кредитування отримання освіти, цільові державні програми, участь державних і приватних підприємств у підготовці фахівців для свого кадрового забезпечення, залучення навчальних закладів до розробки інноваційних проектів з участю у прибутках від їх реалізації.

Останнім десятиліттям спостерігалось значне збільшення мережі вищих навчальних закладів як матеріально-технічного забезпечення рівності доступу до навчання, що вплинуло на необхідність вирішення суперечностей між масовістю вищої освіти та рівнем доступу до неї. Однак тенденція в зростанні обсягів підготовки студентів має обмежені можливості розвитку в плані подальшої реалізації людського капіталу. На регіональному рівні органи влади мають розробляти прогнози щодо потреб у фахівцях певного профілю і рівня підготовки.

Проблемою доступності освіти є низька платоспроможність населення України. Частково вирішити цю проблему допоможе залучення нових інструментів ресурсного забезпечення (пільгове кредитування отримання вищої освіти, гранти), також стимулювання надходження коштів від державних і приватних підприємств для цільової підготовки фахівців. Кількість закладів вищої освіти та студентів у них наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні характеристики діяльності вищих навчальних закладів України*

Навчальний рік	Кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації			Кількість студентів у ВНЗ III-IV рівнів акредитації, тис. осіб			Прийнято студентів до ВНЗ III-IV рівнів акредитації за рік, тис. осіб			Випущено фахівців ВНЗ III-IV рівнів акредитації за рік, тис. осіб		
	всього	аграрних	%	всього	аграрних	%	всього	аграрних	%	всього	аграрних	%
2010/2011	349	19	5,4	2129,8	183,8	8,6	392	39,9	10,2	543,7	46,3	8,5
2011/2012	345	19	5,5	1954,8	173,4	8,9	314,5	34	10,8	529,8	44,3	8,4
2012/2013	334	19	5,7	1824,9	167,9	9,2	341,3	33,8	9,9	520,7	40,8	7,8
2013/2014	325	19	5,8	1723,7	155,5	9,0	348,0	30,9	8,9	485,1	41,5	8,6

*Складено та розраховано автором відповідно до даних Державного комітету статистики України [9]

Однак динаміка чисельності студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації на початок відповідних навчальних років характеризується тенденцією до зменшення, що свідчить про спад попиту на отримання вищої освіти III-IV рівнів акредитації серед населення країни. У 2013/2014 навчальному році порівняно з 2010/2011 роком показник чисельності студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації зменшився на 19,1 %, загальна чисельність прийнятих осіб за аналогічний період зменшилась на 11,2 %, а чисельність випускників ВНЗ III-IV рівнів акредитації зменшилась на 10,8 %.

Як засвідчує аналіз, частка аграрних вузів 5,8 % у загальній кількості вузів України у 2013/2014 роках забезпечила контингент 9 % вступників. Тенденція підготовки кадрів у вищих аграрних закладах демонструє досить повільні темпи, що відбивається на якості вступників.

Поряд із доступністю освіти в Україні першочерговим завданням є підвищення якості освітніх послуг ВНЗ.

Різні країни по-різному підходять до розуміння якості освіти. У деяких країнах, зокрема і в Україні, розроблено системи акредитації, у більш розвинутих країнах – створено комітети з оцінки або організації, які здійснюють зовнішні перевірки. Це залежить від ступеня втручання державного управління і етапів розвитку вищої освіти.

Важливою складовою забезпечення якості освіти є якість персоналу та його прагнення вдосконалюватись. Адже творча праця науково-педагогічних працівників, яка є синтезом виробництва, передачі та розповсюдження знань, має належним чином оплачуватися (відповідно до засад Концепції гідної праці). Особливу увагу слід звернути на мотивування наукових досягнень викладачів [10].

Ще одним вадливим моментом у підвищенні якості освіти є розширення автономії вищих навчальних закладів. Сьогодні українські виші повинні орієнтуватися на досвід європейських університетів, у яких давно вже панує автономія і самоуправління. Лише таким чином можна спонукати вищі навчальні заклади, щоб вони встигали за змінами у суспільстві і економіці.

Такий підхід дозволить підвищити відповідальність університету за якість роботи за всіма напрямками. Коли університет матиме право формувати навчальні плани згідно зі своїм баченням шляхів і напрямів розвитку науки, економіки, суспільства, він буде нести і відповідальність за якість навчання і попит на своїх випускників на ринку праці. Автономність означає суттєве підвищення відповідальності, бо інакше навчальний заклад просто не витримає конкуренції на ринку надання освітніх послуг. Підвищення відповідальності також сприятиме і об'єктивності оцінювання знань, ВНЗ змушений буде давати об'єктивну оцінку знанням своїх студентів [7].

Оскільки освіта є найбільш вагомим елементом людського капіталу, то вона формує загальні та професійні знання, уміння та навички, культуру, розвиває інтелектуальні здібності людини, вчить думати, аналізувати, приймати обґрунтовані рішення. Нині у національному багатстві світового співтовариства людський капітал складає 64 %, природний капітал — 20 %, а фізичний лише 16 % [11]. Тому перспективи соціального та економічного розвитку країни залежатимуть насамперед від якості освіти.

У 2000 р. Європейська Комісія прийняла меморандум «Навчання через все життя». Його поява пов'язана з тим, що, по-перше, в економіці знань доступ до інформації і знань, мотивація їх використання стають ключем до зростання конкурентоспроможності особистості; по-друге, в складних соціально-політичних умовах тільки освіта дозволяє людині орієнтуватися в культурній, етнічній і лінгвістичній багатоманітності світу. Крім того, в умовах світової демографічної кризи зростатиме значення надання освітніх послуг людям «третього віку». Зазначені постулати ЄС вимагають координації стратегічних цілей університетів за такими напрямками: чергування роботи з освітньою підготовкою упродовж всього людського життя; універсальність і демократичність освіти; індивідуалізація освіти; підвищення ролі самоосвіти, самовиховання самооцінки; стимулювання підвищення рівня освіти; гнучкість і різноманітність методик, часу і місця навчання; вдосконалення уміння вчитися [12].

Таким чином освіта протягом життя стає основним засобом самовдосконалення. Вона дозволить не лише засвоювати потоки нової інформації задля професійного зростання. Освіта протягом життя виходить за межі робочого часу і знаходить сенс на трьох рівнях розвитку особистості: культурному, соціальному та професійному.

Для суспільства безперервна освіта є засобом розширеного відтворення його наукового і культурного потенціалу, що забезпечує прискорення соціального і науково-технічного прогресу, а для держави є пріоритетом соціальної політики та умовою стабільного розвитку суспільного виробництва. Найважливіші особливості системи безперервної освіти наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Особливості та характеристики системи безперервної освіти

Особливості освіти	Характеристики
Фундаменталізація	Містить такі найважливіші аспекти: орієнтацію на формування системного мислення цілісної наукової картини світу, забезпечення пріоритетності інформаційних компонентів у перспективній системі освіти
Випереджальний характер	Орієнтується (на відміну від концепції «підтримувальної освіти») на майбутні умови професійної діяльності, в яких опиниться випускник вузу через 5-7 років після його закінчення
Збільшення доступності	Упровадження таких інформаційних технологій навчання, як: дистанційне навчання, доступні бази даних, телекомунікаційні технології

Виходячи з вищевикладеного, можна сформулювати основні причини необхідності модернізації освіти, а саме:

- перехід до інформаційного суспільства і відповідь на виклики епохи знань та глобалізації;
- посилення конкуренції, скорочення сфери некваліфікованої та малокваліфікованої праці, структурні зміни у сфері зайнятості;
- зростання професійної мобільності, неодноразове повернення людини у тій чи іншій формі в освітній процес як норми професійної кар'єри;
- невідповідність якості освіти потребам особистості та сучасного суспільства: необхідність удосконалення фінансово-економічних механізмів у сфері освіти, посилення педагогічної мотивації до високоефективної праці як відповідь на нові соціально-економічні умови.

Для забезпечення освіти за новими принципами можна виокремити 5 характеристик ефективного викладача у XXI столітті: вміння передбачати майбутнє, навчатися протягом усього життя,

встановлювати рівноправні взаємини, вміти вчити і оцінювати учнів всіх рівнів, бути здатним відрізняти ефективні та неефективні технології [4].

Утім на формування і розвиток особистості найбільше впливає середовище, в якому вона живе, навчається, працює. Тому для університетів важливою і актуальною проблемою як теоретичного, так і практичного характеру є створення високотехнологічного інформаційно-комунікаційного освітньо-наукового середовища, в якому студент знаходиться щодня в процесі всього періоду навчання, яке повинне відповідати потребам інформаційного суспільства, сучасному рівню науки, техніки та світовим освітнім стандартам і сприяти підвищенню рівня їх фахової підготовки та конкурентоспроможності на ринку праці.

До ключових напрямів ІТ-сфери, що впливають на освіту в XXI столітті, можна віднести web-пошук, змішане навчання (blended learning), вільно поширюване програмне забезпечення (F/OSS), вільно поширювані навчальні курси (Open Course Ware), навчальні портали, електронне співробітництво, мобільне навчання в режимі реального часу, мережі персоналізованого навчання, платформи для розробки (CMS), хмарні технології (Cloud Computing) [13].

Широкого використання в освіті набули різноманітні сервіси та Internet-послуги: електронна пошта, списки розсилки, web-форуми, блоги, wiki; FTP, файлообмінні мережі (Usenet); чати, вебінари; соціальні мережі («Facebook», «Twitter»); потокове мультимедіа, YouTube, Internet-радіо, Internet-TV; IP-телефонія, Skype, Google Talk; Web 2.0 (Wikipedia, сервіси Google, Flickr, Netvibes, Digg.com, UcoZ) [14].

Електронне, дистанційне і мобільне навчання є інноваційними технологіями, на основі яких в університетах повинно створюватися нове навчальне середовище, де студенти можуть отримати доступ до матеріалів у будь-який час та в будь-якому місці, що робить процес навчання більш привабливим, демократичним, комфортним і стимулює студента до самоосвіти та навчання протягом усього життя.

До причин, які негативно впливають на розвиток системи освіти в Україні, можна зарахувати: політичну нестабільність у державі, скорочення ВВП та ВНП, недостатній рівень фінансування освітньої галузі (фінансування в основному лише захищених статей), неефективне використання наявних ресурсів та важелів впливу, недосконалу правову базу, застарілу матеріально-технічну базу, високу вартість кредиту, несприятливий інвестиційний клімат, неефективне функціонування суспільно-правових інститутів, «відтік мізків за кордон» та інші [15].

Сьогодні розвиток аграрної освіти в Україні гальмується негативними тенденціями, що наразі спостерігаються в економіці України, тому для їх подолання, забезпечення доступності, якості, безперервності освіти та ефективного розвитку аграрного сектору на основі формування економіки знань варто здійснити такі заходи: реформу вищої освіти (забезпечення автономії університетів, запровадження прозорого і об'єктивного механізму оцінювання знань, реалізацію програм економічної підтримки отримання освіти); створення міцної бази людського капіталу аграрного сектору; створення сприятливого інвестиційного клімату; підтримку та розвиток кооперації освіти та бізнесу; полегшення умов кредитування на здобуття освіти [15].

Висновки та перспективи подальших розвідок

В умовах переходу до економіки знань аграрна освіта має сприяти формуванню і підвищенню якісних характеристик трудових ресурсів, впливаючи на рівень їх мислення й культури. Наявний попит на середню і вищу аграрну освіту надає можливості здійснювати, з одного боку, постійну підготовку і перепідготовку кадрів, а з іншого – генерувати зростання в економіці країни, заснованій на знаннях. Аграрна освіта має враховувати ті зміни, що привносить економіка нової цивілізації, а для вищих навчальних закладів бажаним має бути максимум на шляху до суспільства знань, а саме – забезпечення випереджального характеру аграрної освіти та переорієнтування освітніх цінностей на продукування нового мислення майбутнього фахівця.

Список літератури

1. Резніченко, К. Г. Місце і значення освіти в розбудові економіки знань / К. Г. Резніченко [Текст] // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 2. – С. 45-49.
2. Бородіна, О. М. Соціоекономічні орієнтири у формуванні новітньої системи знань в агропродовольчій сфері України [Текст] / О. М. Бородіна, О. В. Ринковська // Український соціум. – 2011. – № 2. – С. 115-125.
3. Зачоса, О. В. Особливості менеджменту знань в управлінні навчально-науково-виробничих комплексів аграрного сектору економіки [Текст] / О. В. Зачоса // Молодий вчений. – 2015. – № 2(17). – С. 84-88.
4. Рязанцева, В. В. Інноваційний тренд розвитку освіти в країні [Текст] / В. В. Рязанцева // Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : VIII Міжнародний бізнес-форум (Київ, 19 березня 2015 р.) ; відп. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – С. 208-210.

5. Гончарова, О. В. Теоретичні уявлення щодо поняття «економіка знань» [Текст] / О. В. Гончарова // Теорія та практика державного управління. – 2009. – Вип. 2(25). – С.1-7.
6. Тарасова, І. І. Інноваційний процес у науці та освіті при формуванні економіки знань [Текст] / І. І. Тарасова // Економіка АПК. – 2014. – № 2. – С.76-80.
7. Карпенко, М. М. Модернізація вищої освіти як чинник розбудови суспільства знань в Україні [Текст] / М. М. Карпенко // Стратегічні пріоритети. – 2006. – № 1. – С. 57-63.
8. Федулова, Л. І. Державна політика розбудови економіки знань: особливості реалізації антикризової стратегії [Текст] / Л. І. Федулова, Т. М. Корнеєва // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 3–17.
9. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс] : статистичний бюлетень. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Кузьмін, О. Є. Мотивування наукової діяльності працівників освітньо-наукової сфери як суб'єктів інноваційного процесу [Текст] / О. Є. Кузьмін, І. Ю. Ходикіна, Н. Ю. Подольчак // Менеджер. – 2006. – №1(35).
11. Бузько, І. Розвиток ринку освітніх послуг в Україні в умовах глобалізації [Текст] / І. Бузько // Економіст. – 2007. – № 3. – С. 21-29.
12. Семів, Л. К. Вплив вищої освіти на формування людського капіталу в умовах переходу до економіки знань [Текст] / Л. К. Семів, Р. А. Семів // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С. 15-26.
13. Сейдаметова, З. С. Факторы, влияющие на IT-образование: рынок труда, образовательные стандарты, языки программирования [Текст] / З. С. Сейдаметова, В. А. Темненко // Инженерия программного обеспечения. – 2010. – № 1. – С. 62-70.
14. Триус, Ю. В. Сучасні педагогічні технології в освіті [Текст] / Ю. В. Триус. – X Міжвузівська школа-семінар «Інноваційні технології навчання у вищій школі». – Харків, 2013.
15. Малік, Є. О. Фінансування вищої освіти: сучасні тенденції та зарубіжний досвід [Текст] / Є. О. Малік, М. Ю. Білінець // Ефективна економіка. – 2014. – № 8.

References

1. Reznichenko, K. G. (2011). Mistse i znachennya osviti v rozbudovi ekonomiki znan [Place and importance of education in the development of the knowledge economy]. *Investitsiyi: praktika ta dosvid – Investments: practice and experience*, 2, 45-49 [in Ukraine].
2. Borodina, O. M., Rinkovska, O. V. (2011). Sotsioekonomichni orientiri u formuvannya novitnoyi sistemi znan v agroprodovalchiiy sistemi Ukrayini [Socio-economic benchmarks in the formation of new knowledge systems in the agro-food system of Ukraine]. *Ukrayinskiy sotsium – Ukrainian society*, 2, 115-125 [in Ukraine].
3. Zachosa, O. V. (2015). Osoblivosti menedzhmentu znan v upravlinni navchalno-naukovo-virobnichih kompleksiv agrarnogo sektoru ekonomiki [Peculiarities of knowledge management in the management of educational-scientific-industrial complexes agricultural sector]. *Molodiy vcheniy – Young scientist*, 2(17), 84-88 [in Ukraine].
4. Ryazantseva, V. V. (2015). Innovatsiyiniy trend rozvitku osviti v krayini [Innovative trend of education development in the country]. *Problems and perspectives of innovation activity development in Ukraine : VIII international business forum* (pp. 208-210). Kiev: Kiyiv. nats. torg.-ekon. un-t.
5. Goncharova, O. V. (2009). Teoretichni uyavlennya shchodo ponyattya «ekonomika znan» [Theoretical understanding of the concept of "knowledge economy"]. *Teoriya ta praktika derzhavnogo upravlinnya – The theory and practice of public administration*, 2(25), 1-7 [in Ukraine].
6. Tarasova, I. I. (2014). Innovatsiyiniy protses u nauksi ta osviti pri formuvanni ekonomiki znan [Innovation in science and education in the formation of the knowledge economy]. *Ekonomika APK – Economy of AIC*, 2, 76-80 [in Ukraine].
7. Karpenko, M. M. (2006). Modernizatsiya vishchoyi osviti yak chinnik rozbudovi suspilstva znan v Ukrayini [Modernization of higher education as factor of development of knowledge society in Ukraine]. *Strategichni prioriteti – Strategic priorities*, 1, 57-63 [in Ukraine].
8. Fedulova, L. I., Korneeva, T. M. (2009). Derzhavna politika rozbudovi ekonomiki znan: osoblivosti realizatsiyi antikrizovoyi strategiyi [State policy of development of the knowledge economy: features of the implementation of anti-crisis strategy]. *Finansi Ukrayini – Finance of Ukraine*, 10- 3-17 [in Ukraine].
9. *Osnovni pokazniki diyalnosti vishchih navchalnih zakladiv Ukrayini. Statistichniy byuleten* [Main indicators of activity of higher educational establishments of Ukraine. Statistical Bulletin]. (n.d.). ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua> [in Ukraine].
10. Kuzmin, O. E. (2006). Motivuvannya naukovoyi diyalnosti pratsivnikov osvitno-naukovoyi sferi yak sub'ektiv innovatsiyinogo protsesu [Motivation of scientific activity of employees of educational-scientific sphere in the innovation process]. *Menedzher – Manager*, 1(35) [in Ukraine].
11. Buzko, I. (2007). Rozvitok rinku osvitnih poslug v Ukrayini v emovah globalizatsiyi [Development of the market of educational services in Ukraine in amoah of globalization]. *Ekonomist – Economist*, 3,21-29 [in Ukraine].

-
12. Semiv, L. K. (2009). Vpliv vishchoyi osviti na formuvannya lyudskogo kapitalu v umovah perehodu do ekonomiki znan [Impact of higher education on the formation of human capital in the transition to the knowledge economy]. *Regionalna ekonomika – Regional economy*, 1, 15-26 [in Ukraine].
 13. Seydametova, Z. S., Temnenko V. A. (2010). Faktory, vliyayushchie na IT-obrazovanie: rynek truda, obrazovatelnye standarty, yazyki programmirovaniya [Factors influencing IT-education: labor market, educational standards, programming languages]. *Inzheneriya programnogo zabezpechennya – Software engineering*, 1, 62-70 [in Ukraine].
 14. Trius, Yu. V (2013). *Suchasni pedagogichni tehnologiyi v osviti* [Modern pedagogical technologies in education]. X Interuniversity school-seminar "Innovative technologies of learning in higher education". – Kharkiv [in Ukraine].
 15. Malik, E. O. (2014). Finansuvannya vishchoyi osviti: suchasni tendentsiyi ta zarubizhniy dosvid [Financing higher education: current trends and international experience]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 8, 12-18 [in Ukraine].

Стаття надійшла до редакції 13.04.2016 р.